

ΕΛΕΝΑ ΒΑΡΒΕΛΟ

WINNER
ENGLISH PEN
AWARD

ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΗ ΖΩΗ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΗ ΖΩΗ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: LA VITA FELICE
Από τις Εκδόσεις Einaudi, Τορίνο 2016
ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Ευτυχισμένη ζωή**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Elena Varvello
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Θεοδώρα Δαρβίρη
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κυριακή Κάσση
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Βίκυ Αυδή
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Giulio Einaudi editore s.p.a., 2016
© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Dirk Wustenhagen/Trevillion Images
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2019

Πρώτη έκδοση: Ιανουάριος 2019

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-2695-2
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-2696-9

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΕΛΕΝΑ ΒΑΡΒΕΛΟ

ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΗ ΖΩΗ

Μετάφραση:
Θεοδώρα Δαρβίρη

*Όταν μιλάμε για το παρελθόν κάθε ανάσα μας
είναι ένα ψέμα.*

ΟΥΙΛΙΑΜ ΜΑΞΟΥΕΛ

Περιεχόμενα

<i>Πρόλογος</i>	11
Στο δάσος	13
Αλήθεια (I)	17
I	41
Άννα	45
II	61
Η κοπέλα	65
III	73
Τίμα τον πατέρα σου	77
IV	91
Ο τοίχος	95
V	103
Δεν μπορείς να φύγεις	107
VI	113
Να γελάς	119
VII	127

Καταρράκτες	131
VIII	141
Τα γενέθλια	147
IX	159
Άνθρωποι	169
X	181
Η κατάλληλη στιγμή	187
XI	197
Ευτυχισμένη ζωή	201
XII	211
Κυριακή	219
XIII	225
Το τέλος το καλοκαιριού	229
XIV	243
Είμαι εδώ	245
XV	259
Μετά	261
XVI	275
Εκεί κάτω	277
XVII	283
Αλήθεια (2)	285
Ζωή	295

Πρόλογος

Το ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΗ ΖΩΗ είναι η ιστορία του Ελία Φουρέντι και του πατέρα του, Έτορε. Είναι η ιστορία ενός καλοκαιριού, και μιας νύχτας, το 1978.

Είναι επίσης και κάτι πιο προσωπικό. Πριν έρθει στο φως ο Ελία –κάτι δυσδιάκριτο, λίγο περισσότερο από μια σκιά– το ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΗ ΖΩΗ ήταν η ιστορία του πατέρα μου, η δική μου ιστορία, τα τελευταία χρόνια που περάσαμε μαζί.

Ο πατέρας μου ήταν άρρωστος. Υπέφερε από διπολική διαταραχή. Ήταν καταθλιπτικός και ανεξέλεγκτος. Ήταν λούζερ –έτσι αποκαλούσε τον εαυτό του κλαίγοντας– και μεγαλομανής. Καλός άνθρωπος, έξυπνος και αστείος, κι όμως τρομακτικός, εμμονικός, αποφασισμένος να αγοράσει όπλο.

Τον αγαπούσα και δεν τον γνώριζα. Ήταν μπροστά μου και δεν μπορούσα να τον αγγίξω.

Και τότε άρχισα να μεταμορφώνω την πραγματικότητα σε μυθιστορία.

Κάνουμε ό,τι μπορούμε με ό,τι μας συμβαίνει. Η ζωή παίρνει διαφορετικές μορφές και, μέσα από τις λέξεις, έχουμε την ευκαιρία να φανταστούμε αυτό που ήταν πριν πέρα από κάθε φαντασία. Προσπαθούμε να αφηγηθούμε την ιστορία αυτού που δεν καταλαβαίνουμε.

Αν τα βιβλία μπορούν να σώσουν ζωές, το ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΗ ΖΩΗ έσωσε τη δική μου...

Τους αφήνω τώρα να φύγουν, τον Ελία και τον Έτορε, και τον πατέρα μου. Τους παρακολουθώ να φεύγουν. Όπου κι αν πάνε, είναι ασφαλείς πια. Είναι ευτυχισμένοι, με τον δικό τους τρόπο.

Και το κυριότερο, είναι μαζί.

Έλενα Βαρβέλο

Στο δάσος

Τον Αύγουστο του 1978, το καλοκαίρι που γνώρισα την Άννα Τραμπούιο, ο πατέρας μου πήρε μια κοπέλα και την πήγε στο δάσος.

Είχε σταματήσει με το φορτηγάκι στην άκρη του δρόμου, πριν από το ηλιοβασίλεμα, την είχε ρωτήσει πού πήγαινε, της είχε πει να ανεβεί.

Εκείνη δέχτηκε γιατί τον γνώριζε.

Τον είδαν να πηγαίνει προς το χωριό, με τα φώτα σβηστά, κι ύστερα βγήκε από τον δρόμο, πήρε ένα μονοπάτι απότομο και κακοτράχαλο και την ανάγκασε να κατεβεί, την έσυρε μαζί του.

Η μητέρα μου κι εγώ τον περιμέναμε στο σπίτι, φοβόμασταν ότι του είχε συμβεί κάτι κακό.

Όσο κοιτούσα έξω από το παράθυρο του καθιστικού, προσπαθώντας να διακρίνω μέσα στο σκοτάδι, εκείνη έκανε δυο τρία τηλεφωνήματα – «Ακόμη να γυρίσει».

Τη βρήκα γερμένη στον τοίχο, στον διάδρομο, να σφίγγει το ακουστικό πάνω στο στήθος. «Θα δεις, όλα θα είναι καλά», είπε πασχίζοντας να χαμογελάσει, σαν να είχε ακούσει το φορτηγάκι του, τα βήματα του πατέρα μου έξω στην αυλή.

Τηλεφώνησε στα Επείγοντα Περιστατικά του πλησιέστερου νοσοκομείου: αναστέναξε με ανακούφιση όταν της απάντησαν ότι δεν ήταν εκεί.

Έβαλε να ζεστάνει τον καφέ και καθίσαμε στο τραπέζι, στην κουζίνα. Φορούσε ένα γαλάζιο φόρεμα, μακρυμάνικο, με μικρούτσικους πράσινους φοίνικες που λες και ετοιμάζονταν να ξεριζωθούν από τη δύναμη ενός λυσσαμένου ανέμου.

«Μην ανησυχείς», είπε.

Επέστρεψα στο καθιστικό, ξάπλωσα στον καναπέ και με πήρε ο ύπνος, ένας ύπνος άστατος από τον οποίο ξύπνησα λίγο αργότερα.

Η μητέρα μου ήταν στην αυλή.

«Γιατί δεν πας στο κρεβάτι;» ρώτησε.

«Δε νυστάζω πια».

Άπλωσε το χέρι της για να με αγκαλιάσει από τους ώμους και σήκωσε το βλέμμα της στον ουρανό: «Κοίτα πόσο καθαρός είναι».

«Κρυώνεις;» ρώτησα.

Έτρεμε, εκείνη την καλοκαιρινή νύχτα.

Πήγε να ξαπλώσει κι εγώ δοκίμασα να διαβάσω ένα κόμικ.

Μισή ώρα αργότερα βγήκε από το δωμάτιό της. Στους ώμους είχε ρίξει μια κουβέρτα. Κούνησε το κεφάλι: «Δεν έχει νόημα, δεν μπορώ να χαλαρώσω». Κλείστηκε στο μπάνιο κι ύστερα ξαναπήγε στην κουζίνα και με φώναξε. «Έχεις όρεξη να κάτσεις λίγο μαζί μου;»

Έσφιξε την κουβέρτα κάτω από τον λαιμό της.

Πριν από το χάραμα, μέσα στη σιωπή, ακούσαμε το φορτηγάκι του.

Η μητέρα μου γύρισε προς την πόρτα, ίσιωσε τη ράχη, πέταξε την κουβέρτα από πάνω της και πέρασε τα δάχτυλα μέσα από τα μαλλιά της.

«Ευτυχώς. Δόξα τω Θεώ». Την είδα να σηκώνεται, να τακτοποιεί το μακρύ της φόρεμα στα πλάγια και να βγαίνει: «Μα πού ήσουν, αγάπη μου;»

Την ακολούθησα. Στάθηκα στη σκεπαστή βεράντα, κάτω από το αναμμένο φως, προσπαθώντας να τον διακρίνω μέσα στο σκοτάδι. Ήμουν θυμωμένος μαζί και ανακουφισμένος, ήθελα να τον χαστουκίσω και να του πω ότι δε με ένοιαζε, «Καλύτερα να έμενες εκεί όπου ήσουν», ήθελα να τρέξω στην αγκαλιά του κι εκείνος να με καθησυχάσει ότι ήταν καλά.

Πρόβαλαν στο φως, αργά, και τους κοιτούσα που έμπαιναν.

Ήμουν δεκαέξι χρόνων.

Είχε φύγει από καιρό, αλλά ήταν τότε –ούτε έναν χρόνο από την απόλυσή του και μετά την εξαφάνιση του παιδιού– που διαλύθηκαν όλα.

Αλήθεια (I)

Μ^{ε ακούς;»}

Θυμάμαι τη φωνή του, μέσα στη νύχτα.

Όπως πεταγόμεν από τον ύπνο μου, εκείνο το καλοκαίρι, άκουγα το νερό να τρέχει στο μπάνιο, τα βήματα του πατέρα μου στον διάδρομο, τον ξερόβηχά του. Η μητέρα μου του φώναζε: «Έλα να κοιμηθείς». Εκείνος απαντούσε: «Δεν προλαβαίνω».

Κατέβαινε στο γκαράζ ή καθόταν στο τραπέζι, στην κουζίνα.

Εγώ ξανακοιμόμουν.

Μια από εκείνες τις νύχτες άκουσα την ανάσα του πατέρα μου πίσω από την κλειστή πόρτα της κρεβατοκάμαράς μου.

Έμεινα ακίνητος, αφουγκραζόμεν, κι εκείνος άνοιξε και μπήκε.

«Ελία;»

Από πίσω του το φως ήταν αναμμένο.

«Ελία, με ακούς;»

Τα μάτια μου ήταν μισόκλειστα. Ήθελα να τον ρωτήσω: «Τι θες, μπαμπά; Τι σου συμβαίνει;» αντί γι' αυτό, όμως, γύρισα πλευρό, παρίστανα πως κοιμόμουν, τράβηξα το σεντόνι και κουκουλώθηκα.

Το όνομα του πατέρα μου, η βαριά και βραχνή φωνή με την οποία το πρόφερε – «Λέγομαι Έτορε Φουρέντι».

Η μητέρα μου τον λάτρευε. Την έπιανα συχνά να τον χαζεύει, το σαγόνι ακουμπισμένο στο χέρι της, ένα χαμόγελο ζωγραφισμένο στο πρόσωπό της.

«Ο πατέρας σου είναι τόσο όμορφος. Και πάντα καταφέρνει και με κάνει να γελάω».

Γιατί ήταν διασκεδαστικός: το γέλιο του ήταν μεταδοτικό και του άρεσε να διηγείται ένα σωρό ιστορίες.

«Ελία; Έλα λίγο εδώ».

«Τι είναι;»

«Πρέπει να το ακούσεις αυτό».

Ήταν ψηλός και μεγαλόσωμος, το μέτωπό του φαρδύ, τα μαλλιά του μαύρα και τα μάτια του θαλασσιά – εκείνη ήταν μικροκαμωμένη, λεπτή και κρυουλιάρα, είχε καστανά μαλλιά και μάτια. Ακόμη και τώρα έχω μπροστά μου την εικόνα τους, να τη σφίγγει επάνω του, έχοντας μόλις επιστρέψει από τη δουλειά, φορώντας το μπουφάν του, τόσο νέοι και οι δύο: γυρίζουν και

χαμογελούν γιατί τους κοιτάζω. Τους βλέπω να μπαίνουν στην κρεβατοκάμαρα, το κεφάλι της μητέρας μου ίσα που φτάνει στους ώμους του, κι εκείνος κλείνει την πόρτα πίσω του ενώ μου κλείνει το μάτι.

Τα καλοκαίρια, τις Κυριακές, με πήγαινε στο ποτάμι για μπάνιο, ή στον κινηματογράφο – θυμάμαι το προφίλ του σε ένα σύννεφο καπνού, στο ημίφως της αίθουσας, και τον τρόπο που, μόλις βγαίναμε, άρχιζε να σφυρίζει και μετά έλεγε: «Όταν φτάσουμε στο σπίτι, θα της κάνουμε πλάκα». Έστριβε στο δρομάκι, κατηφόριζε αργά ως το γκαράζ και πλησιάζαμε αθόρυβα τις πόρτες, κρυφογελώνοντας, και μολονότι εκείνη ήξερε τι κάναμε έλεγε δυνατά: «Ποιος ξέρει πότε θα γυρίσουν», και ο πατέρας την έπιανε από τη μέση και τη φιλούσε στον λαιμό κι εκείνη έβγαζε μια κραυγή και έσκαγε στα γέλια αμέσως μετά.

«Με τρόμαξες».

«Αυτός έφταιγε», έλεγε. «Δική του ιδέα ήταν».

Υπήρχαν, όμως, στιγμές που άλλαζε, και τότε κλεινόταν στο γκαράζ και απαγορευόταν να τον ενοχλήσουμε. Καθόταν στη σκεπαστή βεράντα, στην κούνια, ώρες ολόκληρες, έστριβε τα χέρια, δάγκωνε τα χείλη. Ένα μεσημέρι τον είχα πιάσει να σπαράζει στο κλάμα – τότε ακόμη πήγαιναν όλα καλά – στην μπανιέρα. Ήταν χλωμός και έτρεμε, ενώ έσφιγγε τα γόνατα πάνω στο στήθος του.

Όταν ήταν πολύ κουρασμένος και ανήσυχος, τραυλιζε: έπρεπε να κάνει μια παύση και να κουνήσει το κεφάλι, ενώ χτυπούσε τη γροθιά στον μηρό του.

Μπορούσε να παγώσει εντελώς ξαφνικά –στη μητέρα δε συνέβαινε ποτέ– και να γίνει ψυχρός και σαρκαστικός: τότε μας κοιτούσε σαν να κάναμε λάθος, μόρφαζε, κι ύστερα ξαναγινόταν όπως πριν και τους άκουγα να ψιθυρίζουν, άκουγα το γέλιο του πατέρα μου.

Δεν ήξερα πολλά σχετικά με το παρελθόν του.

Είχε χάσει τους γονείς του στα δεκαοκτώ του χρόνια, μέσα σε τρεις μήνες. Άλλο συγγενή δεν είχε, ούτε η μητέρα μου. Ένα καλοκαίρι, πριν πεθάνουν, είχε εργαστεί σε συνεργείο, στο πρατήριο βενζίνης, ύστερα τον προσέλαβαν στο εργοστάσιο.

«Δε θυμάμαι και πολλά», απαντούσε όταν επιχειρούσα να τον ρωτήσω κάτι.

Έβγαινε συχνά με τη μητέρα μου: πήγαιναν στο χωριό για περίπατο, για καφέ, ή για φαγητό στο εστιατόριο *Ο κυνηγός*, πάνω στον φιδογυριστό δρόμο που περνούσε μέσα από το δάσος και οδηγούσε στο σπίτι μας και το σπίτι της Ίντα Μπέλι, αλλά δεν είχε φίλους και δε φαινόταν να τον ενοχλεί η απουσία τους.

«Δεν έχω ανάγκη κανένα».

Κάποιες φορές ρωτούσα τη μητέρα μου πώς ήταν νέος.

«Όπως τον βλέπεις και τώρα».

Ένας άνθρωπος διασκεδαστικός, σκεφτόμουν, ετοιμόλογος, και μου φαινόταν παράξενο που τον έβρισκα στο μπαλκόνι, με το βλέμμα καρφωμένο στο γκαζόν και το δάσος, ή κλεισμένο στο γκαράζ.

Η μητέρα μου, από την άλλη, είχε την Ίντα και την αγαπούσε πολύ.

«Την έχω σαν αδελφή».

Ήταν μια γυναίκα ψηλή, με κοντά μαλλιά, μυτερό πιγούνι, νευρώδης, με αλογίσιο γέλιο: μπορούσε να σε σφίξει στην αγκαλιά της τόσο που δεν μπορούσες να πάρεις ανάσα, ή να σε χτυπήσει με το βαρύ της χέρι στην πλάτη δυνατά.

Ήταν χωρισμένη· ο πρώην σύζυγος είχε μετακομίσει στη Ρώμη και είχε ξαναπαντρευτεί. Ζούσε με την κόρη της, την οποία θεωρούσαμε ακόμη μικρή αν και ήταν συνομήλική μου – κάποιοι την αποκαλούσαν καθυστερημένη, με εκείνη την κυρτή πλάτη, το χοντρό και γειρτό κεφάλι, τα υγρά και πεταχτά χείλη.

Η Ίντα έλεγε πάντα: «Μια χαρά είμαστε και μόνες μας, η Σιμόνα κι εγώ».

Πίσω από τις πλάτες της μητέρας της, έτσι τη θυμάμαι, να μουρμουρίζει το όνομά μου.

Δύσκολα την ακουμπούσες γιατί αμέσως άρχιζε να ουρλιάζει και να γρυλίζει, και δεν πήγαινε σχολείο: περ-

νούσε την ώρα της ζωγραφίζοντας, γονατισμένη καταγής, μουντζουρώνοντας το πρόσωπό της με μπογιές όταν την ενοχλούσε κάτι.

Η Ίντα, λογίστρια στη βιοτεχνία επίπλων, είχε προσλάβει μια κοπέλα για να τη φροντίζει.

Η κοπέλα ερχόταν το πρωί με το λεωφορείο και έφευγε αργά το απόγευμα, κατευθυνόμενη προς τη στάση με βήμα γοργό, με ένα τσιγάρο ανάμεσα στα δάχτυλα, ενώ το φως έσβηνε πίσω από τα δέντρα.

Όσπου συνάντησε τον πατέρα μου.

Κατοικούσαμε στην κορυφή ενός λόφου –στο πατρικό του– όπου ο δρόμος χανόταν σε ένα μονοπάτι, σε απόσταση τριών χιλιομέτρων από το Πόντε, ένα μικρό χωριουδάκι που αποκαλούσαμε *η πόλη* λόγω του εργοστασίου που ήταν εκεί. Μια στενόμακρη κοιλάδα, ένα εγκαταλειμμένο πυριτωρυχείο, ένα φιδογυριστό ποτάμι, ρυάκια, μια παλιά πέτρινη γέφυρα πάνω από ένα ρέμα, άλλη μια, διπλής κατεύθυνσης, πάνω από το ορμητικό ρεύμα του ποταμού και δάση παντού ολόγυρα. Υπήρχαν, όμως, και σχολεία, ο κινηματογράφος *Φουτούρα*, η κοινοτική βιβλιοθήκη –το βασίλειο της μητέρας μου, που ήταν η μοναδική βιβλιοθηκονόμος–, ένα μπαρ με αίθουσα παιχνιδιών. Η βιοτεχνία επίπλων, με έκθεση με κουζίνες και ντουλάπια,

στην επονομαζόμενη βιομηχανική ζώνη. Και το εργοστάσιο, περιφραγμένο με τοίχο από τούβλα, ο καπνός από τα φουγάρα.

Επρόκειτο για βαμβακουργία, που αναπτύχθηκε και άκμασε από το 1939. Είχε διακόσιους εργαζόμενους στα τέλη της δεκαετίας του '60. Ο πατέρας μου ήταν συντηρητής, η δουλειά αυτή του άρεσε και δε θα την άλλαζε με τίποτα.

Όταν οι παραγγελίες άρχισαν να πέφτουν και το κόστος να ανεβαίνει, η εταιρεία πωλήθηκε. Ο πατέρας μου μας έλεγε: «Δε φαίνονται καλά τα πράγματα». Οι νέοι ιδιοκτήτες μαγείρευαν τα ισοζύγια, έκλεβαν χρήματα, εξαπατούσαν τον κόσμο. Το 1977 κήρυξε χρεοκοπία. Τον είδα να κλαίει, εκείνη τη σεπτεμβριάτικη μέρα, ενώ η μητέρα μου, καθισμένη πλάι του, τον παρηγορούσε.

Απέμειναν μόνο ο τούβλινος τοίχος με τα σπασμένα γυαλιά. Οι σβηστές καπνοδόχοι. Ο άνεμος που σφύριζε μέσα από τα αδειανά κτίρια.

Τους επόμενους μήνες πηγαίναμε και σκαρφαλώνουμε στον τοίχο, μαζί με μια παρέα παιδιών που ήταν τότε φίλοι μου. Παραβιάζαμε πόρτες, μπαίναμε σε διάφορα τμήματα. Πετούσαμε πέτρες στα τζάμια και αναποδογυρίζαμε ερμάρια. Κατουρούσαμε πάνω στους τοίχους και γράφαμε χυδαιότητες. Καθόμασταν καταγής, δίπλα στα μηχανήματα, στο σκονισμένο μισόφωτο, και καπνίζαμε περνώντας το τσιγάρο ο ένας στον άλλο. Περνού-

σαμε ώρες ολόκληρες σε εκείνο τον απέραντο και σιωπηλό χώρο, λες και ήταν δικός μας.

Ξαφνικά σταματήσαμε – τον Δεκέμβριο, όταν εξαφανίστηκε εκείνο το παιδί.

Ο πατέρας έφευγε από το σπίτι κάθε μέρα τότε, αλλά δεν είχα ιδέα πού πήγαινε.

Η χρεοκοπία της βαμβακουργίας ήταν η αρχή του τέλους.

Για το Πόντε ήταν σκέτη καταστροφή. Έφυγαν πολλοί, σε αναζήτηση εργασίας. Κάποιοι άρχισαν να μπροκινούν ή να περιφέρονται τρεκλίζοντας.

Ο πατέρας μου κλεινόταν στην κρεβατοκάμαρα και δεν έβγαινε για εβδομάδες ολόκληρες, σηκωνόταν μόνο για να πάει στο μπάνιο ή για να καθίσει στο τραπέζι, με τις πιτζάμες του, όταν τον φώναζε η μητέρα μου. Κάρφωνε το βλέμμα στο πιάτο με το τσιγάρο στο στόμα, και εκείνη του το τραβούσε απαλά.

«Θα δεις, θα τα καταφέρουμε».

«Πώς;»

«Μην τα σκέφτεσαι αυτά τώρα. Φάε».

Η μητέρα μου ρωτούσε παντού –στη βιοτεχνία επίπλων, σε μια αποθήκη με δομικά υλικά–, αλλά δε ζητούσαν νέους υπαλλήλους. Κι ύστερα έμαθε για ένα οικόπεδο που είχε αγοράσει μια επιχείρηση, περίπου είκοσι

χιλιόμετρα απόσταση από το Πόντε, όπου έχτιζαν ένα μικρό συγκρότημα πολυτελών κατοικιών.

«Μακάρι να γίνει κάτι με αυτούς».

Ξάπλωνε δίπλα του, όταν επέστρεφε από τη βιβλιοθήκη, και έτσι ακριβώς τους θυμάμαι, αν και ήταν εντελώς διαφορετικοί: δίπλα ο ένας στον άλλο και σχεδόν ολόιδιοι.

Έτσι όπως ήταν κλεισμένος στο δωμάτιό του, του ήρθε μια ιδέα, μια τρελή βεβαιότητα.

Μια μέρα ήρθε στο τραπέζι, έβαλε ένα ποτήρι νερό, ήπια μια γουλιά και είπε: «Είχα τον χρόνο να σκεφτώ».

Η μητέρα μου τον κοίταξε και τα μάτια της έλαμψαν: «Τι σκέφτηκες;»

Πού να το φανταζόταν;

«Βρήκαν τρόπο να με βγάλουν από τη μέση», είπε. «Αυτό ήθελαν. Και τώρα με κοροϊδεύουν».

«Σε όλους σας συνέβη, θησαυρέ μου».

Ένα πικρό χαμόγελο εμφανίστηκε στα σφιγμένα χείλη του πατέρα μου. «Όλοι αυτό λένε. Μα δεν είναι έτσι».

Έβαλε την καρέκλα στη θέση της και επέστρεψε στην κρεβατοκάμαρα.

Γύρισα και κοίταξα τη μητέρα μου.

«Τι εννοούσε;»

«Ηρέμησε, δεν είναι τίποτα».

Ο πατέρας το επανέλαβε το επόμενο βράδυ και το μεθεπόμενο και κάθε εβδομάδα: κάποια στιγμή μίλησε για «σκευωρία», χτυπώντας τον δείκτη του στο τραπέζι, «πραγματική συνωμοσία», «μια απάτη και μόνο».

«Είχε δίκιο», είπε.

«Ποιος;» ρώτησε η μητέρα μου.

«Αυτό δεν μπορώ να σου το πω».

«Απλά είσαι λίγο συγχυσμένος. Ξέρω πόσο δύσκολο είναι».

«Κι όμως δεν ξέρεις».

Ένα πρωί σηκώθηκε πριν ξημερώσει και κατέβηκε στο γκαράζ – ένας πάγκος εργασίας, μεταλλικά συρτάρια, ένας νεροχύτης, ένας μικρός, βρόμικος και φθαρμένος καναπές, μια ηλεκτρική θερμάστρα.

Εκεί τον βρήκα, όταν γύρισα στο σπίτι: ξυπόλυτο, με τις γκρι πιτζάμες του, προσηλωμένο σε ένα κομμάτι χαρτί να γράφει κάτι.

«Τι κάνεις;»

«Τίποτα. Εσύ πού ήσουν;»

«Στο σχολείο», είπα, αν και το γνώριζε ήδη.

Δίπλωσε το χαρτί στη μέση, ψάρεψε ένα τσιγάρο από το πακέτο του και άρχισε να καπνίζει.

«Τι γράφεις;»

Ο πατέρας μου δεν απάντησε: κάρφωσε το βλέμμα του πίσω από την πλάτη μου, πίσω από την ανοιχτή πόρτα, στον λευκό φθινοπωρινό ουρανό.

«Κάνει κρύο», είπα. «Τουλάχιστον άναψε τη θερμάστρα».

«Καλά είμαι».

«Από το πρωί είσαι εδώ μέσα;»

«Δε θέλω πια να κοιμάμαι».

«Να σου φέρω ένα πουλόβερ;»

«Είμαι καλά είπα».

«Οκέι».

«Θα τα κανονίσω όλα εγώ», είπε κάποια στιγμή. «Δεν πρέπει να ανησυχείς».

Θα έπρεπε να έχω επιμείνει. Για ποιο θέμα ήταν σίγουρος; Πίστευε στ' αλήθεια πως οι άλλοι εργάτες δούλευαν, πως η βαμβακουργία ήταν ανοιχτή; Αντ' αυτού, σηκώθηκα κι έφυγα, τον άφησα μόνο με τα φαντάσματά του, νομίζοντας πως ήταν ασφαλής.

Πήγε να αγοράσει φακέλους και γραμματόσημα.

«Γράμματα είναι αυτά;» τον ρώτησε η μητέρα μου.
«Πού θα τα στείλεις;»

«Πρέπει να το μάθουν όλοι», ήταν η απάντησή του.

Η μητέρα αναστέναξε. «Μάταιος κόπος. Ό,τι κι αν είναι αυτό που θες να κάνεις».

«Δεν καταλαβαίνεις εσύ. Πρέπει να τους καταγγείλω. Πρέπει να με προσλάβουν πάλι».

Διέτρεξε το μάγουλό του με το χέρι της, τρυφερά, ύστερα του χάιδεψε το χέρι. «Κανείς δεν μπορεί να σε

προσλάβει ξανά, θησαυρέ μου. Γιατί δεν υπάρχει πια κανείς. Ξέρεις τι έγινε».

Ο πατέρας μου την κοίταξε και βάλθηκε να δαγκώνει τα χείλη, με τα μάτια μισόκλειστα σαν να συλλογιζόταν.

«Το ξέρεις, έτσι δεν είναι; Έτορε, απάντησέ μου».

«Αυτό είναι το θέμα. Ποια είναι η αλήθεια;»

«Μόνο μία είναι η αλήθεια», του είπε.

«Είσαι απολύτως σίγουρη;»

Πέρασε εκείνη τη νύχτα –την πρώτη νύχτα αϋπνίας– μπροστά από την τηλεόραση, ακούγοντας τον υπόκωφο θόρυβο του σήματός της. Κάποια στιγμή πήγα στο μπάνιο. Όπως γύριζα στο κρεβάτι, τον άκουσα να μουρμουρίζει: «Σύμφωνοι, θα κρατήσω το στόμα μου κλειστό».

«Μ' ακούς;»

Δύο εβδομάδες αργότερα, μια Κυριακή, μας είπε για το φορηγάκι.

Δεν ήταν στο σπίτι όταν η μητέρα μου κι εγώ σηκωθήκαμε και καθίσαμε στο τραπέζι να φάμε πρωινό. Τη ρώτησα πού ήταν κι εκείνη κούνησε το κεφάλι. Ακούσαμε το αυτοκίνητο λίγα λεπτά αργότερα. Ο πατέρας μου μπήκε στην κουζίνα, πέταξε το σακάκι του σε μια καρέκλα, έτριψε τα παγωμένα χέρια του και έβγαλε τα παπούτσια.

«Είναι ένας τύπος που θέλει να πουλήσει το φορηγάκι του. Του είπα ότι θα το αγοράσω εγώ».

Η μητέρα μου τον ρώτησε ποιος.

«Δεν τον ξέρεις».

«Για φαντάσου, εδώ γνωριζόμαστε όλοι μεταξύ μας. Πόσο το πουλάει;»

Είχαν συζητήσει στο παρελθόν για ένα δεύτερο αυτοκίνητο, μα πλέον ήταν άνεργος και ο μισθός της μητέρας μου ίσα που έφτανε για να πληρώνουμε τους λογαριασμούς και το φαγητό μας.

«Δεν είναι δικό σου πρόβλημα», της είπε.

«Νομίζω πως είναι».

«Εσύ ζεις εδώ, νομίζω».

«Δηλαδή;»

«Και αυτό είναι το σπίτι μου, άρα εγώ είμαι αυτός που αποφασίζει». Ύστερα στράφηκε προς το μέρος μου, έσκυψε, τεντώθηκε πάνω από το τραπέζι και μου τράβηξε το μανίκι της πιτζάμας. «Δεν είναι φοβερή ιδέα;»

Ξέσπασε σε δυνατά γέλια, πήγε στη μητέρα μου, την έπιασε από τους γοφούς, τη σήκωσε στα χέρια του. Εκείνη αποτραβήχτηκε: «Δεν μπορείς να τα κάνεις αυτά», αλλά μετά πρέπει να υποχώρησε.

Ήταν αρχές Δεκεμβρίου. Φυσούσε παγωμένος αγέρας.

«Νιώθω σαν θεός. Μην τα βάζεις μαζί μου».

Τη στροβίλισε μεταξύ τραπεζιού και πόρτας, εκείνη γραπώθηκε από την πλάτη του και φιλήθηκαν.

Έτσι, αγόρασε το φορτηγάκι.

Φόρεσα το μπουφάν μου και βγήκα, εκείνο το απόγευμα, στο φως του δειλινού, όταν άκουσα την κόρνα. Ο πατέρας μου ήταν καθισμένος στη θέση του οδηγού, με τα χέρια πάνω στο τιμόνι. Κατέβασε το παράθυρο και με φώναξε.

«Έλα να δεις», είπε.

Έφερα έναν γύρο το φορτηγάκι και στο τέλος μπήκα.

«Λοιπόν; Πώς σου φαίνεται;»

Ανασήκωσα τους ώμους.

Δε μου άρεσε: είχε ένα βαθούλωμα στο δεξί πλευρό, και σημεία στα οποία η σκουριά είχε φάει τη λευκή μπογιά. Το εσωτερικό βρομοκοπούσε. Δεν ήταν τίποτα το σπουδαίο.

Χτύπησε ρυθμικά τα δάχτυλά του πάνω στο τιμόνι, με το βλέμμα του καρφωμένο στο παρμπρίζ.

«Ξέρεις τι έκαναν», είπε.

«Ποιος;»

«Εκείνοι».

Μείναμε για λίγο αμίλητοι.

«Η μητέρα σου δε με πιστεύει. Δεν μπορώ πια να την εμπιστευτώ».

«Σαν τι θα πρέπει να πιστέψει;»

«Σου το είπα ήδη αυτό», είπε και έγειρε προς το μέρος μου. Έστερα ψιθύρισε: «Αλλά εγώ γράφω γράμματα».

«Σε ποιον;»

«Σε όλους».

«Και τα στέλνεις;»

«Εννοείται, διαφορετικά γιατί να τα γράφω;»

«Δεν μπορώ να διαβάσω κανένα;»

«Καλύτερα όχι».

«Γιατί;»

«Δεν είναι η κατάλληλη στιγμή. Κάποια μέρα...» Μου ανακάτεψε τα μαλλιά, άνοιξε την πόρτα του αυτοκινήτου και γύρισε για να κατεβεί. «Ποτέ να μην επιτρέψεις να σε εξαπατήσουν, Ελία. Καλό είναι να το ξέρεις αυτό».

Άρχισε να κυκλοφορεί με το φορτηγάκι τα πρωινά, και επέστρεφε όταν πια είχε σκοτεινιάσει. Άφησε τα γένια του να μακρύνουν και ξύρισε τα μαλλιά. Έγινε ασυγκράτητος, ανήσυχος, δε σταματούσε να μιλά, μурμουρίζε, χανόταν σε περίπλοκες κουβέντες που δεν μπορούσαμε να παρακολουθήσουμε. Και συνέχισε να περνά τις νύχτες στον καναπέ, καθισμένος στο τραπέζι ή πηγαίνοντας πέρα δώθε στον διάδρομο.

Τότε εξαφανίστηκε εκείνο το παιδάκι, ο Τζόρτζο Λόνγκι –επέστρεφε στο σπίτι από το σχολείο–, και όλοι άρχισαν να τον ψάχνουν. Εμείς τα παιδιά πήγαμε στο ποτάμι, χωρίς να το ξέρουν οι γονείς μας, τα μάτια μας σάρωναν το ορμητικό ρεύμα, τα βαθυγάλανα νερά, τα κλαδιά που χτυπούσαν πάνω στις τσιμεντένιες κολώνες. Διατρέξαμε δυο τρία μονοπάτια, ψαχουλεύοντας

μέσα στους θάμνους, συνθλίβοντας σωρούς από φύλλα – «Αν τον βρούμε, τι θα μας δώσουν;», «Τι ανόητος που είσαι, τι σε νοιάζει;», «Θα τον πάμε στο σπίτι του και μετά βλέπουμε».

Πέρασαν δύο μέρες. Χιόνισε.

Οι αστυνομικοί όργωσαν ξανά τους δρόμους του χωριού, κάτι ερείπια στους αγρούς και το εργοστάσιο, κι ύστερα έπιασαν να ψάχνουν στα δάση. Είχα δει ένα περιπολικό με τις σειρήνες στη διαπασών να κατευθύνεται προς τη γέφυρα με μεγάλη ταχύτητα.

Βγήκε ένα άρθρο στην εφημερίδα *Η Ηχώ της Κοιλάδας* και δημοσίευσαν φωτογραφία του παιδιού: στο ανοιχτό στόμα ζωγραφισμένο ένα χαμόγελο, τα μάτιαμισόκλειστα, έκφραση ζωηρή.

Βρήκα δύο αντίτυπα της εφημερίδας κάτω στο γκαράζ, δίπλα στο συρτάρι με τα εργαλεία. Πήρα μία και την κοίταξα: ήταν ανοιχτή και διπλωμένη στη συγκεκριμένη σελίδα, στη φωτογραφία του παιδιού. Ο πατέρας μου γύρισε –δεν τον κατάλαβα–, μπήκε στο γκαράζ, με πλησίασε και μου την άρπαξε από τα χέρια.

Ήταν βρεγμένος, φορούσε γαλότσες και το παντελόνι του ήταν λασπωμένο. Τα δόντια του κροτάλιζαν.

Νόμιζα ότι είχε πάει κι αυτός να ψάξει μαζί με τις ομάδες έρευνας, ή και μόνος του, στο χιόνι, ελπίζοντας να βρει το παιδάκι. Τον ρώτησα λοιπόν αλλά εκείνος κούνησε το κεφάλι.

«Είμαι σε επιφυλακή», είπε.

«Πού;»

Έβαλε τις εφημερίδες σε ένα ράφι, έβγαλε από την τσέπη ένα διπλωμένο χαρτί, το ανέμισε κάτω από τη λάμπα του νέον κι ύστερα το έσφιξε στη χούφτα του τσαλακώνοντάς το.

«Είναι γραμμένο εδώ», απάντησε.

Έτριψε το μέτωπό του.

«Θες να σου πω τι μου ήρθε στον νου;»

«Ναι».

«Άκου», μου είπε, κι ύστερα μου μίλησε για έναν άντρα που είχε γνωρίσει όταν ήταν μικρός. Ο άνθρωπος αυτός είχε έναν σκύλο, και κάποια στιγμή άρχισε να πιστεύει ότι ο σκύλος τού μιλούσε και του πρότεινε να κάνει διάφορα. «Νόμιζαν πως ήταν τρελός».

«Το πιστεύω. Και μετά, τι έγινε;»

«Δε θυμάμαι». Ξανάβαλε το χαρτί στην τσέπη και πήγε να καθίσει στον καναπέ. «Εδώ είναι τα πράγματά μου. Μην ξαναψαχουλέψεις».

«Δεν ψαχούλευα».

«Πήγαινε τώρα», μου είπε. «Και σβήσε το φως».

Η μητέρα μου κι εγώ φάγαμε, είδαμε τηλεόραση κι ύστερα πήγαμε να ξαπλώσουμε. Ο πατέρας μου δε βγήκε. Κάποια στιγμή ξύπνησα από έναν υπόκωφο θόρυβο. Κι άλλο. Κι άλλο.

Άκουσα τη μητέρα μου να βγαίνει από το δωμάτιο και να τρέχει κάτω στο γκαράζ. «Ω, Θεέ μου, αιμορραγείς. Άσε με να δω, έλα».

Εκείνος άρχισε να ουρλιάζει. «Ήσουν κι εσύ σύμφωνη; Ήσουν κι εσύ σύμφωνη, λοιπόν; Πες μου!»

Η ιδέα της συνωμοσίας. Τα γράμματά του.

Σηκώθηκα, άνοιξα την πόρτα με αργές κινήσεις, έβγαλα το ένα πόδι μου στον διάδρομο. Ανέβηκαν τις σκάλες και άναψαν το φως, έκλεισα τα μάτια σφιχτά σφιχτά και, όταν τα ξανάνοιξα, είδα τον πατέρα μου να κρατά τον καρπό του, το δεξί του χέρι μέσα στα αίματα. Είδα τη μητέρα μου αναμαλλιασμένη.

«Μπαμπά; Τι έκανες;»

Με κοίταξε γλείφοντας τα χείλη του. «Μα τι στην ευχή θες;» απάντησε, και έδωσε μια κλοτσιά στο τραπέζάκι του τηλεφώνου.

«Γύρνα στο κρεβάτι σου, Ελία», μου είπε η μητέρα μου.

Κλείστηκαν στην κουζίνα.

«Είσαι ευχαριστημένη τώρα;» τον άκουσα να της λέει. «Βλέπεις τι με βάζετε να κάνω;»

«Μην κουνιέσαι, σε παρακαλώ».

Όταν ξανακοιμήθηκα, ονειρεύτηκα πως βρισκόμουν στην όχθη του ποταμού, δίπλα σε εκείνο το παιδί. «Σε ψάχναμε», είπα, «σ' έψαχνα κι εγώ». «Ήξερες πως ήμουν εδώ», μου απάντησε, «γι' αυτό ήρθες».

Το επόμενο πρωί –ο πατέρας μου ήταν σωριασμένος στον καναπέ, ροχάλιζε με το στόμα ανοιχτό– βρήκα τις εφημερίδες κομματιασμένες, το ψαλίδι παραδίπλα, το αίμα στην πόρτα. Μόνο μια φωτογραφία του παιδιού είχε μείνει άθικτη: την πήρα, γλίστρησα αθόρυβα στο δωμάτιό μου και την έκρυψα σε ένα συρτάρι.

Η μητέρα μου δε σχολίασε τίποτα για εκείνο το βράδυ και εκείνος έδειξε να ηρεμεί, σαν να είχε καταφέρει να σβήσει την πυρκαγιά που παραλίγο να τον κάψει.

Δε μιλούσε, το χέρι του ήταν πρησμένο και μελανιασμένο. Ξύρισε τα μούσια, άφησε τα μαλλιά να μακρύνουν, γύρισε στο κρεβάτι του.

Δεν μπορούσα να πάψω να σκέφτομαι αυτό που είχε συμβεί –τα χτυπήματα, τα ουρλιαχτά του– και επαγρυπνούσα πάντα. Δεν μπορούσα να ησυχάσω. Σταμάτησα να βγαίνω με τα παιδιά των οποίων οι γονείς έπιναν και, ποιος ξέρει, ίσως και να σήκωναν χέρι καμιά φορά, εκτονώνοντας στα παιδιά ή στις γυναίκες τους την απογοήτευσή τους, σίγουρα όμως δε φαντάζονταν συνωμοσίες ούτε έγραφαν σε κανέναν.

Έμενα στο δωμάτιό μου ώρες ολόκληρες και διάβαζα κόμικς.

Έκλεβα τσιγάρα από τα πακέτα που άφηνε ο πατέρας μου εδώ κι εκεί και τα κάπνιζα μέσα στο σπίτι, όταν η μητέρα μου βρισκόταν στη δουλειά, καθισμένος στα

γόνата, με την πλάτη κολλημένη στον τοίχο, τρέμοντας από το κρύο, κι ύστερα πήγαίνα στο μπάνιο και έπλενα τα δόντια.

Τους είδα στην αυλή ένα απόγευμα –μια γαλάζια ουλή στον ορίζοντα– καθώς κρεμούσαν χρωματιστές μπαλίτσες σε ένα κοντό και λεπτό πεύκο.

«Πώς σου φαίνεται;» με ρώτησε η μητέρα μου.

Εκείνος ψηλάφισε το χέρι του, πήρε το κουτί με τα διακοσμητικά από την οροφή του μικρού φορτηγού, το μετέφερε στο γκαράζ.

Η μητέρα μου ήρθε στη σκεπαστή βεράντα.

«Ο πατέρας σου φταίει, έτσι δεν είναι;»

«Τι πράγμα;»

«Είσαι συνέχεια μόνος, όλες αυτές τις μέρες». Έβγαλε τα μποτάκια, τα μάλλινα γάντια της και πέρασε τα χέρια από τα μαλλιά της. «Ήταν ένα άσχημο όνειρο, Ελία, αλλά ξύπνησε πια».

Έπιασε το σαγόνι μου με τα δάχτυλά της, χαμογέλασε κοιτάζοντάς με στα μάτια και πήγε στην κουζίνα.

Και τότε βρήκαν το παιδάκι – δίπλα στο ορυχείο πυρίτη, στον πάτο ενός βάραθρου, θαμμένο στο χιόνι, θεόγυμνο, δεμένο χειροπόδα με κορδόνια παπουτσιών.

Το είχαν απαγάγει και πνίξει.

Η γέφυρα πλημμύρισε δημοσιογράφους και τηλεοπτικές κάμερες, γράφτηκαν άρθρα επί άρθρων, αναφέρθηκαν σε αυτό ως και στις ειδήσεις. Η μητέρα μου κι εγώ παρακολουθούσαμε το δελτίο καθισμένοι στον καναπέ, με τα φώτα σβηστά. Μια λευκή και κόκκινη κορδέλα τεντωμένη ανάμεσα στα δέντρα. Οι γονείς με δάκρυα στα μάτια, υποστηριζόμενοι από δύο αστυνομικούς. Το χαμογελαστό πρόσωπο του παιδιού στη φωτογραφία πρόβαλε στην οθόνη.

Η μητέρα μου έφερε το χέρι στο στόμα. «Μα ποιος θα μπορούσε να κάνει κάτι τέτοιο;»

Ο πατέρας μου μπήκε εκείνη την ώρα στο καθιστικό και σταμάτησε πίσω από τις πλάτες μας.

«Έτορε», του είπε. «Δεν είναι δυνατόν».

Άπλωσε το χέρι και τον άγγιξε, ρουφώντας τη μύτη της. Γύρισα και τον κοίταξα: το πρόσωπο του πατέρα μου έδειχνε σφιγμένο κάτω από εκείνο το υγρό φως.

Η μητέρα μου επανέλαβε: «Δεν είναι δυνατόν».

Τον είδα να σουφρώνει τα χείλη ενώ το βλέμμα του ήταν καρφωμένο στην τηλεόραση. «Γιατί δεν ανοίγεις τα μάτια σου, Μάρτα;»

Τη μέρα των Χριστουγέννων μού έκαναν δώρο ένα πουλόβερ, ένα καινούργιο μαγνητόφωνο και δύο κασέτες.

«Ο μπαμπάς τα διάλεξε», είπε η μητέρα μου.

*Τότε ακόμη δε γνώριζα πώς εκδηλώνεται ο έρωτας,
ούτε τη δύναμη με την οποία μπορεί να σε στριμώξει
σε μια γωνιά και να σου κόψει την ανάσα.*

1978. Πόντε, ένα μικρό χωριό στη βόρεια Ιταλία, γεμάτο δάση, σκουπίδια και ένα εγκαταλειμμένο εργοστάσιο. Ένα ανυπόφορα καυτό καλοκαίρι, όπως πολλά άλλα, μαραμμένα λουλούδια και βόλτες στους καταρράκτες. Ο Ελία είναι δεκαέξι χρόνων και ζει σ' ένα απομονωμένο σπίτι με τους γονείς του. Η ζωή του είναι τόσο συνηθισμένη ώστε ακόμη και την ελάχιστη ευτυχία που βιώνει την αποδέχεται ως κάτι το φυσιολογικό. Μέχρι τη μέρα που η όμορφη Άννα επιστρέφει στο Πόντε και σπρώχνει τον Ελία στην ενηλικίωση. Και τότε τα πάντα αλλάζουν. Ο πατέρας του Ελία, ο Έτορε, απολύεται από τη δουλειά του και περιπλανιέται χαμένος στα δαιδαλώδη μονοπάτια του νου του. Ένα νεαρό αγόρι δολοφονείται αναστατώνοντας τη μικρή κοινωνία. Και ένα κορίτσι ανεβαίνει σ' ένα φορτηγάκι και εξαφανίζεται στο σκοτεινό δάσος...

Κάνε στην άκρη, Φεράντε. Μια νέα Έλενα είναι εδώ.

Λούσι Σκόουλς, INDEPENDENT

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-2695-2

ΚΩΔ. ΜΗΧΗΤΗΣ: 20544

ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ